

**El Casal d'Entitats de Montblanc,
apunts d'un estudi
històric-arquitectònic**

Alexandre Rebollo Sánchez

El Casal d'Entitats de Montblanc, apunts d'un estudi històric-arquitectònic

Alexandre **Rebollo Sánchez**

*arebollo92@gmail.com

Resum: estudi històric-arquitectònic de l'immoble del Casal d'Entitats de Montblanc com a mostra d'aquesta tipologia de praxi respecte al patrimoni construït. L'edifici es documenta per primera vegada 1642, si bé la construcció seria anterior i escenari de grans modificacions durant el segle XX. Fou propietat de les famílies Castellví, Murtra, Montaner i Foraster. També seu de diversos equipaments com escola de les Carmelites, Institut de Formació Professional, Escola Municipal de Música i actualment Casal d'Entitats.

Paraules clau: Patrimoni construït, patrimoni arquitectònic, escola, família Castellví.

Introducció

El patrimoni cultural disposa de múltiples variants: immaterial, natural, artístic o arquitectònic per citar-ne algunes. Aquesta darrera, el patrimoni arquitectònic, cada cop més en desús en favor del concepte de patrimoni construït. Per tal de fugir dels components de monumentalitat i distinció que suposa el terme arquitectònic. També es pretén incloure –amb el mot construït– d'altres elements que no són ben bé estructurals com ara l'urbanisme.

I és que el traçat del viari urbà, és també símbol inequívoc del patrimoni de viles i ciutats, complementat amb les seves edificacions. El crític d'art John Ruskin, a mitjan del segle XIX, fou el primer a lluitar contra l'elitisme patrimonial que situava palaus i casals per sobre de l'arquitectura domèstica. Idea que seguí el britànic William Morris. I el 1913, l'arquitecte Gustavo Giovannoni propugnà la visió de la ciutat com un únic monument històric atenent la topografia, el paisatge, l'urbanisme i totes les construccions que la conformen. I com a tal, cal protegir-la.¹

No obstant això, existeix encara un cert classisme pel qual certes construccions prevalen per sobre d'altres sense conèixer exactament les característiques històriques-arquitectòniques d'unes i altres. Certament, la casa més modesta no presenta major atractiu que el casal decorat amb esgrafiats, però potser la primera pot no haver estat reformada i donar-nos informació de materials, estructures i tècniques constructives del passat.

Algunes poblacions catalanes estableixen diversos nivells de protecció dels seus edificis. Concretament Barcelona marca quatre estadis: A dedicat als Béns Culturals d'Interès Nacional; B per als Béns Culturals d'Interès Local; C per als Béns d'Interès Urbanístic i D per als Béns d'Interès Documental. Només és possible enderrocar els immobles de la categoria D però després del corresponent estudi històric-arquitectònic. En la resta, per fer reformes també cal realitzar un estudi sobre la història i l'evolució formal de l'edifici, per tal de garantir el manteniment de l'estructura i elements originals i obtenir el màxim d'informació.²

Els estudis històric-arquitectònics són obres de professionals, com historiadors, historiadors de l'art i gestors del patrimoni i constitueixen monografies acurades sobre els immobles. En primer terme, cal contextualitzar l'immoble en l'espai, ubicant-lo en el marc de la vila. Conjuntament amb un extens reportatge fotogràfic de l'estat de l'edifici i de les característiques i singularitats, també s'hi inclou una descripció detallada. El treball de camp, es completa amb l'anàlisi de les fonts documentals que descriguin l'immoble, reformes, propietaris, usos i tota altra informació que ens pugui aproximar a la seva història. D'acord amb això, es podrà establir una cronologia de la construcció i de les modificacions així, com datar els elements destacats i fer-ne una valoració patrimonial.

L'objectiu és la garantia de les correctes obres en edificis i l'obtenció d'informació que pot aplicar-se en un estudi general de l'urbanisme de la població. I també el manteniment i posada en valor del patrimoni construït.

Volem sintetitzar un d'aquests estudis històric-arquitectònics realitzat en el marc del Màster universitari en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia impartit a la UB, el treball se centra al voltant de l'edifici de l'actual Casal d'Entitats de Montblanc.

Localització de l'immoble

El casal estudiat s'emplaça en el nucli antic, dins del barri de Sant Miquel. En l'espai que uneix el carrer Major i la torre-portal de Sant Jordi. Ser la via d'accés a una de les cinc portes del recinte emmurallat, fou el principal motiu de la urbanització del carrer i la zona a partir del final del segle XIV. Tanmateix, la majoria de les seves construccions són fruit de reformes dels segles XVIII i sobretot XIX.

L'edifici, es troba en el núm. 10 de la Plaça Poblet i Teixidó, annex al carrer del mateix nom i que enllaça la Muralla de Sant Francesc amb el carrer Major. Forma part de l'illa de cases emmarcada pels carrers Poblet i Teixidó, Major, Civaderia, Vilanova del Mercadal, fra Magí Català i Sant Isidre. Ocupa la parcel·la inscrita en el cadastre amb la referència: 6.323.401CF862C0001RR.

Vista de l'actual Casal d'Entitats, façana de Poblet i Teixidó.
Font: Àlex Rebollo, 2015.

Té una superfície de 1.265 m² construïts i 635 m² de terreny de sòl. És de titularitat municipal i està catalogat com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL).

Descripció

1. Exterior

La finca, composta per tres nivells d'alçat (Pb+2), limita al nord amb altres cases particulars i el carrer fra Magí Català; al sud amb la Plaça i carrer Poblet i Teixidó; a l'est amb habitatges particulars i a l'oest amb el carrer de Sant Isidre.

La façana i entrada principal és la de migdia, per bé que en el carrer fra Magí Català hi té un accés directe al pati posterior de la parcel·la. Les altres dues façanes que queden a la vista són la nord, que és visible des del pati i la del carrer Sant Isidre. La resta de divisions són parets mitjaneres compartides amb les altres construccions adjacents.

La façana de Poblet i Teixidó resta formada per tres registres diferenciats, però amb una certa unitat d'estil. Destaquen del conjunt: en la planta baixa la porta d'accés principal centrada, de forma rectangular i formada per brancals, llinda adovellada i escut d'armes al centre, tot

de pedra. A la dreta del frontis, dos arcs apuntats amb carreus i envoltats de paredat comú. Tota la façana es troba recoberta per un revestiment, a excepció dels brancals i la llinda de la porta i de l'espai que emmarca els arcs apuntats de la planta baixa.

Per la seva banda, el frontal del carrer de Sant Isidre és el més atractiu en l'àmbit estètic i patrimonial. Es compon de dues parts diferenciades, que corresponen a dues construccions avui annexionades. La part que fa cantonada amb la plaça es divideix en tres nivells d'alçat (Pb+2) i està obrada en la seva totalitat per carreus regulars col·locats de forma isòdoma. A la planta baixa disposa de dues obertures que prenen la forma de finestres bífores gòtiques, tot i no ser-ho, per tant es valen de dues obertures apuntades separades per un mainell compost de base, columna i capitell. No disposen d'impostes en els laterals. En el pis primer, just a sobre de la imposta correguda, a la banda de tramuntana hi ha una finestra coronella de tres llindes i dos mainells amb traceria i impostes d'aspecte gòtic. En el mateix nivell i a la seva dreta una segona finestra coronella, en aquest cas de dues llindes i un mainell també amb traceria i impostes d'aspecte gòtic, aquesta menys alta. En el darrer pis, dues finestres lleugerament apuntades que segueixen l'alineació vertical de la resta d'obertures. La capçalera de la façana es conforma a dues aigües. Restaria finalment la façana del pati interior similar a la principal.

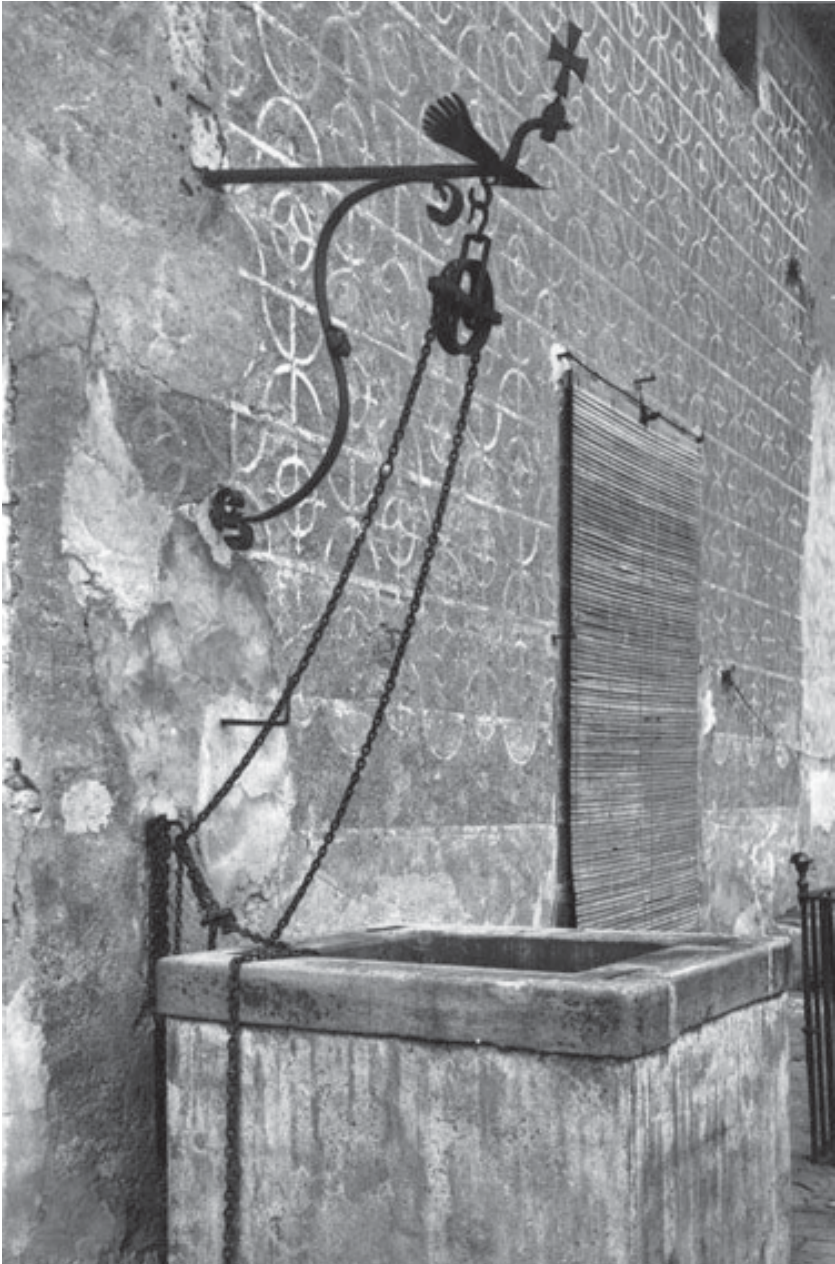
2. Interior

La planta baixa, actualment és destinada a sala polivalent i bar-restaurant, presenta elements arquitectònics destacats: en el mur més a llevant s'hi inscriuen dos arcs apuntats, cegats i rebaixats en la meitat de la fletxa. Un arc apuntat conformat per carreus en la paret del fons del vestíbul i les columnes d'aspecte toscà a imitació de marbre que donen accés a l'escala.

L'escala que uneix la planta baixa amb el primer pis es compon de tres trams i dos replans entremig, obrada en pedra. Està coberta amb una cúpula de guix que no té correspondència a l'exterior, formada per un òcul central i uns radis emmotllurats de guix. La plementeria està decorada amb pintures murals al tremp que fan al·lusions a la vida i obra de Santa Joaquina de Vedruna, i perduren del període que l'edifici acollí el col·legi de les Germanes Carmelites. Tota la circumferència de la cúpula ostenta permòdols de guix.

Al primer pis, l'entrada al vestíbul és constituïda per un arc molt rebaixat i que arrenca directament de les parets laterals. Dóna accés als lavabos d'aquesta planta, a la caixa d'escala per anar al segon pis, a l'ascensor i al passadís, on s'emplacen els diversos despatxos i seus de les entitats.

El darrer dels nivells està destinat per una part a acollir l'emissora municipal i la resta a les oficines i el centre telemàtic de Montblanc. Aquesta segona planta és la que presenta uns acabats més recents, fruit de les reformes de la darrerria dels anys 1990 i inici dels 2000.

Detall del pou dalt del terraplè. Es pot apreciar al fons el disseny de l'esgrafiats.
Font: Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, *Fons Estudi de la Masia Catalana*, 1890–1918. Via Europea.

Entrada principal durant l'etapa d'escola de les Carmelites.
Font: ACCB, *Fons fotogràfic Baldrich*.

Cúpula de l'escala amb la decoració mural.
Font: Àlex Rebollo, 2015.

Evolució històrica

1. Els Castellví

Les referències més antigues que ens han arribat sobre la finca es remunten a mitjan del segle XVII. Concretament es tracta d'un inventari de béns realitzat el 20 d'agost de 1642. Aquest document enumera totes les propietats del matrimoni Francesc de Castellví i de Torrelles i d'Agnès de Saragossa:

*«Una casa situada en la plaseta de Castellví con un terraplén contiguo que confronta de un lado con Francisco Torruella llamado el Pubill, de otro con casa de Sebastián Poca, mediante la calle, de detrás con un corral contiguo con la casa que era de Francisco Andreu, tejedor de lino, y delante con puertas abiertas con dicha plaseta».*³

El document original fou redactat pel notari montblanquí Joan Alba, malauradament entre els seus manuals conservats no hi figura aquesta declaració de béns. La referència la localitzem en la història inèdita de la família Castellví que redactà Antoni de Castellví i de Bellet, que més tard copiaria i ampliaria fins el 1884 el seu fill Narcís- Maria de Castellví i de Vilallonga. L'obra es realitzà a partir de l'arxiu familiar i adjunta una extensa descripció de tots els membres de la seva família i de les emparentades, així com dels béns i títols que ostentaven. Actualment, l'original resta en mans dels hereus de la família Castellví, no obstant, a la biblioteca del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca es pot consultar una fotocòpia.

Francesc de Castellví i de Torrelles era l'hereu d'Hortensi de Castellví i d'Armengol, que al seu torn fou cabaler de Lluís-Joan II de Castellví i de Peguera. Això explica que hagués de cercar un nou habitatge fora de la casa pairal, que es reservava pel fill primogènit.

L'immoble posteriorment fou llegat al seu fill Francesc de Castellví i de Torrelles. Tal com s'explica en l'historial de la família Castellví, Hortensi comprà a través de l'escriptura feta el quatre de setembre de 1597 davant del notari de Montblanc Nicolau Gavalrà, una casa al carrer del Forn, a Pere i Tecla Guinovart per 152 lliures. I més tard en comprà una altra al carrer del Forn del Vidre. Val a dir, que el mateix autor de la compilació de la història dels Castellví no aclareix la vinculació entre aquestes compres i la casa que estudiem. A la mort de Francesc de Castellví i de Torrelles (1642) les propietats passen a la seva esposa Agnès de Saragossa, morta als vols de 1660. Davant la manca de descendència del matrimoni Castellví-Saragossa, l'any 1668 la casa és adquirida per Lucrècia de Ponç i de Castellví i el seu fill, el patriarca Ignasi de Castellví i de Ponç. Fet que suposa la integració del casal al patrimoni de la branca principal de la família. Tot i això, el dotze de setembre de 1701 Ignasi de Castellví i de Ponç vendrà la casa al prevere i notari Pere-Joan Murtra per 600 lliures.⁴

2. Els Murtra i els Montaner

El 1716, la casa era propietat del plebà Josep Montaner Murtra, nebot i hereu de Pere-Joan Murtra. Tal com ho constata el cadastre de 1731:

«nº 242.... casa pròpia del reverendo Mosèn Joseph Montané y Murtra, plebà y rector de esta vila, situada en lo carrer de San Miquel; consistex en lo primer piso en una entrada, estable, selle, y un aposento, en lo segon en una sala, cuina, y tres aposentos y en lo tercer en una golfà; comfronta a Llevant amb un casalot, a mitgdia amb la plaseta de San Miquel, a ponent amb lo carreró de San Isidro, y a tremontana amb la casa de Francisco Cavot, pagès, *es de la segunda calidad, la posehe de después del año 1716, y antes también era de eclesiástico*».⁵

Amb la defunció del plebà Montaner es repeteix l'acció i el seu nebot Pere d'Alcàntara de Foraster Montaner, serà l'hereu de les propietats.

3. Els Foraster

El cabaler i ciutadà honrat Pere d'Alcàntara de Foraster Montaner, canvià la seva vila nadiua d'Alcover per la capital de la Conca, amb la vista d'esdevenir l'hereu del seu oncle Josep Montaner Murtra. El seu avi, Ramon Foraster Font el 1698 havia fet el mateix, deixant la població urgellenca de Barbens per establir-se a Alcover.⁶

Amb el canvi de residència de Pere d'Alcàntara de Foraster Montaner, es donarà inici a la pertinença a aquest llinatge de l'immoble estudiat. Dissortament, els documents relacionats amb Pere d'Alcàntara no fan referència a la casa, tret d'esmentar-la, sense cap descripció. Ni tampoc en el seu primer testament (1765).⁷ No obstant això, l'any 1791 encara hi habita. I el 1795 ven una casa al moliner Marià Borràs per 800 ll. aquesta podria ser una part de la casa i suposem que la parcel·la del casal ocuparia tota l'illa entre els carrers fra Magí Català i Poblet i Teixidó.⁸

Amb la mort de Pere d'Alcàntara de Foraster, la seva filla Àngela de Foraster i de Coscollana, n'heretarà la propietat.

Àngela es mulleraria amb Josep-Antoni de Cardeñas i ambdós emigraren a Tàrraga. A partir d'aquest moment suposem que la casa es llogaria.

El fill d'Àngela de Foraster, Lluís-Maria de Cardeñas i de Foraster es casaria amb la reusenca Teresa d'Aixemus. El seu primogènit Lluís de Cardeñas i d'Aixemus, solter i veí de Barcelona, l'any 1895 llega tot el seu patrimoni (inclòs el de Montblanc) a la seva cosina, Concepción de Cardeñas Gil. Aquesta, resident a la província de Sevilla, ven a Ramon Foraster i Borràs l'any 1904 la casa de la plaça de Castellví. Per aquesta transacció sabem que aleshores estava llogada al Centre Moral o Cercle Tradicionalista.⁹ Val a dir, que aquest Ramon Foraster Borràs, no presenta cap mena de connexions familiars amb els Foraster alcoverencs.

El 1934 Ramon Foraster Homs, fill de Ramon Foraster, la ven a Joaquim Grau Grífols, el qual, pocs dies després la traspassa a l'Institut de les Germanes Carmelites de la Caritat de Barcelona.¹⁰

4. *Escola de les Germanes Carmelites (primera etapa)*

Una de les etapes més importants de l'edifici de l'actual Casal d'Entitats i que més canvis ha suposat fou la de l'escola de monges. Encara avui es denomina l'indret com a «monges velles», en clara referència a aquest període.

Establertes per iniciativa de l'ajuntament el 1853, les Germanes Carmelites s'ubicaran primerament a l'hospital de Santa Magdalena de la vila. Allà combinaran l'atenció als malalts amb l'educació de les noies del poble. Les males condicions de l'edifici i el poc interès de l'ajuntament en solucionar-les, obligaren a buscar un nou emplaçament per a la seva tasca. El casal del Josa serà la primera opció, vers l'any 1927. Finalment, però, en prefereixen tenir la propietat plena i compren a Joaquim Grau l'immoble de la plaça Castellví.¹¹

Per tal d'adequar-lo s'hi fan importants reformes que són recollides per la premsa del moment. Les més significatives són les que afecten les façanes. Per una banda, el frontis del carrer de Sant Isidre és desmuntat i refet de nou. Se'ns diu que els finestrals de la primera planta estaven cegats i s'obriren de nou. Ensenms, que el parament era de carreu fins a l'alçada d'aquests finestrals, però amb la reforma es fa servir el mateix material i sistema fins al capdamunt. Es corona amb l'actual cornisa emmotllurada de pedra i aspecte voladís. També s'obren les finestres de la planta baixa i la segona planta.¹² Així com el trasllat d'un balcó i una finestra a la part esquerra de la façana.¹³

És de suposar que en aquest moment es refarien els elements dels finestrals malmesos, com les columnes que no semblen del període medieval o fins i tot algun dels capitells.

La façana de la plaça Poblet i Teixidó també pateix obres. El setmanari *Aires de la Conca* del juny de 1935 ens diu que s'ha substituït l'esgrafiats que cobria tota la superfície per un estucat.¹⁴ A través dels pocs vestigis fotogràfics anteriors a aquesta reforma, podem constatar la forma i disseny de l'esgrafiats que ens permet datar-lo al segle XVIII. Així com la presència d'unes terrasses elevades a banda i banda de la porta principal i comunicades per un pont sobre el passadís per accedir a la casa. Aquestes estructures, ja datades en la referència més antiga de la casa, semblen respondre a un pati terraplenat com tenien altres edificis de la vila: el Palau Alenyà, seu del CCCB, per exemple. En aquest terraplè, un pou garantia el proveïment d'aigua.

Les mateixes instantànies anteriors a la reforma de 1934-35, mostren obertures diferents en aquesta façana. En la imatge conservada a l'Arxiu del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona es veu una eixida al pati elevat alineada verticalment amb la porta principal

de l'immoble. Aquesta desapareix en les fotografies del període posterior on se substitueix per dues portes d'arc rebaixat, encara existents convertides en balcons. Podem entendre, doncs, que amb la resta de finestres i balcons actuals passà quelcom semblant i responen totes a la reforma duta a terme per les Carmelites. També s'ampliarà el pont que uneix les dues terrasses permetent la col·locació d'una estàtua del Sagrat Cor, i s'eliminarà el pou.

Dins de la construcció, la reforma més evident encara avui és la cúpula de l'escala de la planta baixa al primer pis. Desconeixem si data d'aquesta fase d'obres duta a terme per les Carmelites, la construcció d'aquest element. Tanmateix sí que sabem que la decoració amb pintura mural al tremp de làtex, fou fruit d'aquesta reforma i de la traça de la família de pintors Balanyà. Procedents de Reus i establerts a la vila a final del segle XIX, els Balanyà esdevindran els pintors-decoradors de les cases i monuments de la Conca. Amb el seu estil proper al noucentisme, decoraran esglésies, ermites i les cases més benestants de la comarca. El més destacat d'ells serà Ismael Balanyà Moix (1921-2000), que es formarà en les escoles d'art de Barcelona i París. L'any 1934 començà a col·laborar professionalment amb el seu pare i el seu germà i per tant, la cúpula de l'escola de monges Carmelites és una de les seves primeres obres.¹⁵

En un moment on l'administració local ja concedia permisos d'obra, pocs o molt pocs n'hi ha a l'arxiu que referenciïn aquest edifici i la seva adaptació com a escola. Només la petició per obrir els finestrals gòtics del carrer Sant Isidre, la col·locació d'una porta en el passadís d'accés al casal¹⁶ i la llicència per a construir uns nous serveis i uns 20 metres quadrats d'envans realitzada el 1958.

L'ús com a escola de les Carmelites es mantindrà fins al final dels anys seixanta, amb el breu parèntesi de la darrera Guerra Civil.

5. Guerra civil

En un inici, el Comitè antifeixista de Montblanc, es fa amb el poder i incauta els béns dels principals propietaris.¹⁷ L'escola de les monges esdevindrà la seu de les delegacions locals de la CNT i la FAI, al mateix temps que s'alternà amb el projecte d'establiment del nou centre escolar «Vida Nova».¹⁸ Malgrat tot, no es documenten canvis arquitectònics en aquest període convuls i no tenim prou dades per situar en aquest període cap de les intervencions detectades en l'edifici.

6. Escola de les Germanes Carmelites (segona etapa)

Amb l'entrada de les tropes feixistes el gener de 1939, es restableixen els béns expropiats als seus amos i l'edifici torna a mans de les Germanes Carmelites. Aquestes mantindran la seva activitat educativa fins el 1967, quan

la necessitat de més espai impulsa a les religioses a buscar un nou emplaçament. Amb la taxació de l'edifici en 300 mil pessetes, arriben a un acord amb l'Ajuntament, fent una permuta pels terrenys del camp de futbol, a fi de construir-hi una nova escola.¹⁹ Es posa fi d'aquesta forma, a l'etapa de la casa com a propietat privada i s'inicia la d'equipament públic.

7. Institut de FP i Casal d'Entitats

Com a espai públic tindrà infinitat d'usos, destacant pel seu impacte en la morfologia, el d'Institut de Formació Professional. En començar els anys 1970 s'adapta la casa per a acollir aquest servei amb importants reformes, segons alguns noticiaris del moment, si bé no ens ha estat possible fer-nos amb el projecte d'obres.²⁰ Podem constatar que d'aquest període (1977-78), data la reforma de la plaça, rebaixant els terraplens, la descoberta dels dos arcs apuntats de la façana i l'obertura de les dues finestres de la planta baixa. En el curs 1979-80 s'ampliaren tallers, el menjador i aules, però només ho coneixem pel testimoni oral dels primers docents.

El 1984 l'Institut de FP passà a un nou edifici erigit fora muralla, aleshores, acollirà l'Escola Municipal de Música. Suposem, malgrat no disposar de la documentació, que l'actual distribució d'espais de la primera planta, ve condicionada per aquest ús i la necessitat de classes més petites, motiu pel qual es divideixen les aules amb envans ceràmics.

A l'Arxiu Comarcal hi ha els projectes d'obres de 1990.²¹ L'objectiu era el de dotar l'espai de les condicions per allotjar-hi un casal cultural, fent-ho compatible amb les activitats que ja es duïen a terme com l'Escola de Música o el local social de l'Associació de Jubilats de Montblanc. Una de les intervencions d'aquest projecte fou l'actuació en la cúpula. Val a dir, en funció a les fonts orals consultades, que l'acció de repintar-la no fou executada per mans gaire destres i n'afectà la qualitat.²²

Des de l'agost de 1999 fins l'abril de 2001 s'utilitzà temporalment com a oficines de l'Ajuntament en coincidir en aquesta època les obres de rehabilitació integral de la Casa de la Vila.

La darrera de les reformes de consideració es produí a inici del 2000²³, però sols a la segona planta, a fi d'emplaçar-hi els nous estudis de l'emissora de ràdio municipal. Es compartimentà l'espai, per a tres estudis de gravació i locució, amb els seus corresponents controls tècnics, una sala de redacció, l'arxiu sonor i el despatx de direcció. La resta del pis quedà com a espai polivalent, fins el 2010 que s'hi ubicà el telecentre de Montblanc, també fou necessari dividir l'espai, en aquest cas mitjançant plaques de guix.

En definitiva, un edifici força dinàmic en el darrer mig segle i que en l'actualitat segueix hostatjant part de l'activitat cultural, social i associativa local.

Remodelació dels anys 90.

Font: *La Casa de la Vila, butlletí municipal*. (Montblanc).
11 (setembre de 1998), núm. 4.

Datació i cronologia

És difícil establir una datació unificada per a la construcció de l'edifici del carrer Poblet i Teixidó número 10. Si bé podríem determinar una ocupació de la finca prolongada des del segle XV fins a l'actualitat. Aquesta ens vindria donada per les fonts documentals (posteriors a la Guerra dels Segadors), però també pels diversos elements arquitectònics que mostren períodes constructius anteriors.

1. Elements del segle XVII i anteriors

L'ocupació més antiga de la parcel·la podria esdevenir la construcció en la cruïlla entre els actuals carrers de Sant Isidre i Poblet i Teixidó. L'origen baixmedieval explicaria la presència de les finestres coronelles del primer pis del carrer de Sant Isidre. Tantost, aquests finestrals no semblen ser originals en la seva totalitat. Les llindes del situat a tramuntana ostenten l'aspecte per creure'ls medievals i comparar-los amb els del Palau Alenyà, la construcció del qual s'inicia en el segle XIII però la gran obra es fa a cavall del XIV

i el XV. Malauradament a Montblanc existeixen pocs edificis civils amb finestres coronelles per poder contraposar-los i establir una cronologia del seu ús constructiu. En el denominat Palau Reial (s. XIII-XIV) hi figuren cegades les llindes d'altres finestral gòtics semblants, per bé que no tenen –o no han conservat traseria interior. En tot cas, tornant al finestral de tramuntana de la façana del carrer Sant Isidre, per manca d'altres proves no podem confirmar que la factura o la fàbrica de les columnes sigui medieval, tant pel propi material, com per la tècnica polida que presenta el seu fust.

Pel que fa a la finestra bífora d'orientació sud, succeeix igual en relació a les columnes, i es veu agreujat amb un tractament de les llindes que dificulta establir amb certesa la seva originalitat. Cosa que passa similar amb els capitells de totes dues obertures, semblants als col·locats a la planta baixa en la reconstrucció de la façana el 1934, però no el suficient per a categoritzar res.

Tanmateix, el fet que l'esmentat any es refés de nou la façana, no assegura que la col·locació dels carreus que ja existien fos en el mateix lloc i per tant la lectura del parament actual és esbiaixada i poc fiable.

En el frontal de la plaça Poblet i Teixidó, els dos arcs apuntats de la dreta són també elements destacats, que poden esdevenir anteriors al XVIII. El redescobrimient d'aquests arcs es produí amb les obres d'eliminació de les terrasses annexes a la façana, que es tractaven de farciments de terres, per tant els arcs restaven cegats sense cap utilitat. Val a dir, que la seva singularitat, com la dels arcs que es troben dins de l'actual bar o del vestíbul de l'edifici, és poca, en tant que són força comuns a Montblanc. El sistema constructiu més emprat en les edificacions montblanquines i en la resta de Catalunya fins al segle XVIII, era el d'utilitzar arcs permeables i arcs formers per sustentar l'obra superior. Segons la documentació de 1642 ja existia el terraplè annex a l'edifici que suposaria una terrassa elevada al nivell del primer pis i, per tant, la no utilització i visibilització dels arcs a partir d'aquell moment.

2. *Segle XVIII*

Cal entendre aquest període com el de màxim apogeu de la finca. Tant el seu propietari Josep Montaner Murtra, com Pere d'Alcàntara de Foraster Montaner, gaudien d'una situació privilegiada, ambdós ostentaven el títol de ciutadans honorats de Barcelona i dignitats públiques, el primer en fou plebà i el segon regidor degà en dues ocasions. Aquesta situació de bonança s'hauria de traduir en l'embelliment de la casa pairal.

Poden datar d'aquest moment annexions de finques properes fins a constituir la parcel·la actual, així com la venda d'una part, la de la cantonada entre els carrers Fra Magí Català i Sant Isidre, efectuada l'any 1795. També

la reforma de la façana de Poblet i Teixidó, on s'elaborarà un fantàstic esgrafiat, de la mateixa manera que l'escala d'accés al primer pis.

El darrer dels elements singulars, que podríem fer entrar dins aquesta secció –amb les nostres reserves, val a dir– és l'escut que corona la porta d'entrada principal. Es tracta d'un escut quadrilong ibèric amb el camper totalment buit sobre una cartel·la, amb llambrequins i per timbre un casc barrat de perfil i dextrat. No obstant, no queda provada la seva procedència o el moment que es col·loca en el seu emplaçament. Com dèiem abans, des de 1716 els possessors de la casa tenien el títol de ciutadà honrat de Barcelona, fins a Ramon Foraster Borràs. Però tenint en compte que el darrer d'aquests propietaris que viu a la casa és Pere Alcàntara de Foraster Montaner, la cronologia s'hauria d'emmarcar entre el 1716 i la dècada dels 90 del mil set-cents. Una altra possibilitat seria que fos obrat en les reformes de les Germanes Carmelites, però això aniria en contra de la brevíssima descripció que Palau i Dulcet fa el 1931 en la seva *Guia de Montblanch*: «en front [de la casa Castellví], l'antiga casa nobiliària Gardeny; també ca l'Ànima, avui cal Foraster, amb escut i finestres gòtics cegats»²⁴ Sigui com sigui, la factura de l'escut complica molt situarlo amb anterioritat al s. XX.

3. Segle XX

És l'altre gran període on es concentren el gruix de reformes que li confereixen l'aspecte actual a l'edifici.

Amb l'establiment de les religioses Carmelites, als anys 30 es refà totalment la façana del carrer Sant Isidre, completant les peces dels finestres gòtics malmeses i obrint noves finestres. També s'arranja la del carrer Poblet i Teixidó, que perd l'esgrafiat en favor d'un estucat, així com la remodelació de totes les obertures del frontis. Es tanca l'accés al passadís entre les terrasses, es decora amb pintura al tremp de làtex la cúpula interior i es creen alguns envans separadors.

Als anys 70 s'eliminen els terraplens de l'exterior, s'alliberen els arcs apuntats de la planta baixa de la façana de migdia i s'hi obren dues finestres.

Als anys 80, es configura la distribució interior actual de la planta baixa i el primer pis. Finalment, durant la dècada dels 90 i principi del segle XXI, es reforma la segona planta, es milloren els serveis com l'enllumenat o l'ascensor i es dona l'aspecte actual a la façana del carrer Poblet i Teixidó.

En definitiva, dir que l'actual morfologia respon en l'exterior a les obres realitzades entre 1934 i 1935, així com a les de final dels 70. I en l'interior, sobretot, a les produïdes durant les dècades dels 80, 90 i 2000.

Conclusions

En el present estudi es justifica la catalogació de l'edifici com a Bé Cultural d'Interès Local. Si bé a nivell arquitectònic no mostra les característiques i elements singulars propis de l'arquitectura de la vila, i per tant presents en altres edificis, sí que ens caldria veure el valor simbòlic de l'immoble, primer com a propietat de la família Castellví i el que aquesta representa per la història de Montblanc. I tanmateix, com un espai destacat en la memòria col·lectiva dels convilatans. Una càrrega immaterial vinculada sobretot a la història de l'ensenyament a la vila amb els seus usos com escola de nenes, centre de formació professional o escola de música. I en les darreres dècades com a lloc d'aixopluc de més d'una quinzena d'entitats que hi han tingut o tenen la seva seu.

En l'aspecte material és un exemple d'evolució arquitectònica típica de Montblanc, amb origen en el període medieval i modificacions posteriors. Des del punt de vista de la seva preservació i conservació caldria posar l'accent en la cúpula de l'escala i la seva decoració mural, aquesta necessitaria d'una banda, una intervenció de con-solidació i, d'altra banda, revisar i, si és possible, revertir els efectes de la mala restauració feta en el passat. Així mateix també seria bo consolidar altres elements significatius, com els finestrals de la primera planta de la façana del carrer Sant Isidre.

Finestres coronelles de la façana del carrer Sant Isidre.

Font: Àlex Rebollo, 2015.

En l'aspecte simbòlic, convindria distingir entre carrer i plaça, el canvi de denominació de Plaça Poblet i Teixidó, recuperant el nom original de: plaça de Castellví. Aquesta plaça fou l'origen i escenari de la nissaga montblanquina dels Castellví, una de les famílies més influents en la vida social i política local, per altra banda, cal dir que l'advocat Joan Poblet i Teixidó que actualment dona nom a la plaça, disposa d'un carrer per al seu record.

Pel que fa al present article, pretén evidenciar com qualsevol construcció ofereix més informació de la que testimonien els seus murs a simple vista. El coneixement de les petites unitats que suposen els edificis d'una població, són indispensables per a l'enteniment del seu patrimoni construït i com aquest s'ha format. És impossible saber com s'ha desenvolupat l'urbanisme sense estudiar casos concrets. I és indispensable la realització d'estudis per protegir adequadament el patrimoni a l'hora de fer reformes o obres. Estudis que permetin un tracte rigorós i respectuós del patrimoni construït, i en definitiva, el compliment del que estipula la Carta de Cracòvia de l'any 2000, elaborada per tres-cents professionals i institucions com l'ICOMOS o la UNESCO:

*«Las ciudades históricas y los pueblos en su contexto territorial, representan una parte esencial de nuestro patrimonio universal y deben ser vistos como un todo, (...) Los edificios que constituyen las áreas históricas pueden no tener ellos mismos un valor arquitectónico especial, pero deben ser salvaguardados como elementos del conjunto por su unidad orgánica, dimensiones particulares y características técnicas, espaciales, decorativas y cromáticas insustituibles en la unidad orgánica de la ciudad».*²²

Notes

- 1.- Choay, Françoise. (2007). *Alegoría del patrimonio*. Barcelona, p. 125-126.
- 2.- Ajuntament de Barcelona. *Protecció del patrimoni arquitectònic*. Recuperat de: <http://ajuntament.barcelona.cat/ecologiaurbana/ca/serveis/la-ciutat-funciona/urbanisme-i-gestio-del-territori/proteccio-del-patrimoni-arquitectonic>
- 3.- Citat a: Castellví Vilallonga, Narcís-Maria. (1885?) *Historial de la Família Castellví copiado del que redactó D. José Antonio de Castellví y de Bellet, y adicionado con los sucesos ocurridos con posterioridad* (Inèdit), p. 293.
- 4.- Ídem. p. 294-295.
- 5.- Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (ACCB). Fons Municipal Montblanc (FMM). Reg. 604. f. 627-628.
- 6.- Rovira Gómez, Salvador J., (2005). *La baixa noblesa de la Conca de Barberà a l'edat moderna*. Montblanc, p. 87.
- 7.- ACCB. Fons Notarial de Montblanc (FNM). Reg. 3.387.1.
- 8.- ACCB. FNM. Reg. 3.780. f. 152.

- 9.- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB). Notari Tadeu Gassol Millé, *Tomo segundo del protocolo de los instrumentos públicos 2/4/1904 – 30/6/1904*. Reg. 1.455/6. f 1321 – 1326.
- 10.- Registre de la propietat. Oficina de Montblanc. Finca n. 1.728 Montblanc, volum 865, llibre 97, f. 184.
- 11.- Porta Balanyà, Josep M. (2003). «Les germanes carmelites a Montblanc. Ressenya històrica des de la seva arribada fins a l'edificació de l'actual col·legi. Anys 1853-1969», *150 anys de les Germanes Carmelites Vedrunes a Montblanc*, Montblanc, p. 13 -74.
- 12.- *Aires de la Conca*, (Montblanc), 237, (24 de novembre de 1934): 5 i 239, (29 de desembre de 1934): 6.
- 13.- ACCB. FMM. Obres públiques i urbanisme. Llicències d'obres d'edificació, 1934, núm 284 a 329. Reg. 1173.4.
- 14.- *Aires de la Conca* (Montblanc) 251 (15 de juny de 1935): 5.
- 15.- Porta Balanyà, Josep M. (2006). *Ismael Balanyà i Moix. Perfil biogràfic i artístic, Ismael Balanyà (1921 – 2000)* (p. 17-57). Montblanc.
- 16.- Veure nota 13.
- 17.- ACCB. FMM. Administració municipal. Actes del Comitè Antifeixista, 1936. Reg. 17.2. Actes núm. 3 i 13.
- 18.- ACCB. FMM. Obres i urbanisme. Projecte per a la instal·lació de dos immobles per a dedicar-los a escoles. 1936-1937. Reg. 1154.4.
- 19.- Porta Balanyà, Josep M. (2003). *op. cit.*
- 20.- Sí que es conserva l'expedient previ: ACCB. FMM. Obres i urbanisme. Expedient per a la creació d'un centre de Formació Professional. 1974-1975. Reg. 1514.5.
- 21.- ACCB. FMM. Obres i urbanisme. Projecte de condicionament de la 2a planta de l'edifici per entitats culturals. 1991. Reg. 6524.1.
- 22.- Informació facilitada per Ismael Porta Balanyà (maig 2015).
- 23.- ACCB. FMM. Obres i urbanisme. Expedient per a la reforma i ampliació d'un edifici per equipaments culturals. 1995- 1999. Reg. 6.524.
- 24.- Palau Dulcet, Antoni. (1931). *Guia de Montblanch*. Barcelona, p. 139.
- 25.- Carta de Cracovia 2000. *Principios para la conservación y restauración del patrimonio contruido*.

-Rebuda: Abril 2016.

-Valoració: Dra. Mònica Maspoch Oller (UB).

-Acceptació: Juny 2016